

Documents relacionats amb els avalots contra els jueus ocorreguts l'any 1391

Josep M. LLOBET I PORTELLA

Universitat Nacional d'Educació a Distància, Centre Associat de Cervera

Rebut: 02.09.2014 — Acceptat: 16.11.2014

Resum. Aquest article conté la transcripció, precedida d'una introducció, de dotze documents notariais relacionats amb els avalots contra els jueus ocorreguts l'any 1391. Els textos transcrits fan referència, especialment, a les comunitats de jueus de l'illa de Mallorca, les ciutats de Girona i Barcelona i les vegueries de Lleida, Cervera, Montblanc i Tarragona. Gairebé tots els protagonistes de les actuacions descrites als documents notariais ocuparen càrrecs importants a la cort dels monarques de la Corona d'Aragó Joan I i la seva esposa Violant.

Paraules clau: jueus, avalots, Corona d'Aragó, Corona catalanoaragonesa, 1391

Documents related to the anti-Jewish riots of 1391

Abstract. This article consists of an introduction followed by the transcriptions of 12 notarial documents related to the anti-Jewish riots of 1391. The transcribed texts refer, in particular, to the Jewish communities of the island of Majorca, the cities of Girona and Barcelona, and the *veguerías* (feudal administrative territorial divisions) of Lleida, Cervera, Montblanc and Tarragona. Almost all the people involved in the

---

Correspondència: Josep M. Llobet i Portella. Universitat Nacional d'Educació a Distància, Centre Associat de Cervera. Carrer del Canceller Dou, 1. E-25200 Cervera. UE. Tel.: 00 34 973 530 789. A/e: jllibet@cervera.uned.es.

acts that the notarial documents describe held important positions in the court of King John I of Aragon and his wife Violant.

Keywords: Jews, riots, Crown of Aragon, Catalan-Aragonese Crown, 1391

Introducció

A l'Arxiu Comarcal de la Segarra, situat a Cervera, es guarda un *Llibre* corresponent als anys 1394-1396 del notari barceloní Jaume de Corts que conté diversos documents relacionats amb els avalots contra els jueus ocorreguts l'any 1391.¹

Per la seva transcendència, aquests avalots i els seus efectes han estat estudiats per diversos especialistes i comentats en nombroses publicacions.² Ini-

1. Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396. Un altre volum d'aquest notari que també es guarda al susdit arxiu porta per títol *Vendes* i conté documents dels anys 1394-1400. Els protocols de notaris de Barcelona conservats a l'arxiu esmentat es troben detallats en Montserrat CANELA I GARAYOA I MONTSE GARRABOU I PERES, *Catàleg dels protocols de Cervera*, Barcelona, Fundació Noguera, 1985, p. 315.

2. Alguns d'aquests estudis: Daniel GIRONA I LLAGOSTERA, «Disposicions de Joan I sobre'ls avalots dels calls (1391)», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. 14, núm. 103 (1930), p. 112-121; Jaume RIERA I SANS, «Los tumultos contra las jude-rías de la Corona de Aragón en 1391», *Cuadernos de Historia*, 8 (1977), p. 213-225; ídem, «Estrangers participants als avalots contra les jueueries de la Corona d'Aragó el 1391», *Anuario de Estudios Medievales*, 10 (1980), p. 577-583; Josep Francesc LÓPEZ BONET, «La revolta de 1391: efectivament, crisi social», en *XIII Congrés de la Corona d'Aragó. Comunicacions*, Palma de Mallorca, Institut d'Estudis Baleàrics, 1989, p. 111-123; Jaume RIERA I SANS, «Els avalots del 1391 a Girona», en *Jornades d'Història dels Jueus a Catalunya*, Girona, Ajuntament de Girona, 1990, p. 95-159; M. Dolores LÓPEZ PÉREZ, «El pogrom de 1391 en Mallorca y su repercusión en los intercambios comerciales con el Magreb», en *Actes: Ir Col·loqui d'Història dels Jueus a la Corona d'Aragó*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1991, p. 239-260; Eduard FELIU, «Sobre la lletra que Hasday Cresques adreçà a la comunitat jueva d'Avinyó parlant dels avalots de 1391», *Tamid*, 5 (2004-2005), p. 171-219; Yom Tov ASSIS, «Les activitats de Hasday Cresques en pro de la reconstrucció de les comunitats jueves arran dels avalots de 1391», *Tamid*, 5 (2004-2005), p. 221-228; Xavier PONS I CASACUBERTA, «La comissió creada pel rei Joan I i la reina Violant a partir dels pogroms contra els jueus de 1391. Espoliació del capital i patrimoni dels jueus i conversos», *Acta Historica et Archaeologica Mediævalia*, 30 (2010), p. 119-152; Irene LLOP JORDANA, «La fi de la comunitat jueva de Vic. Béns i conversió dels últims jueus (1391)», *Tamid*, 9 (2013), p. 85-106.

ciats a Sevilla possiblement per causes socials, econòmiques i religioses, s'estengueren per tots els territoris peninsulars, cosa que comportà la desaparició, a no tardar, de moltes de les comunitats de jueus més nombroses de Catalunya. Cal dir, però, que durant la primera meitat del segle xv en alguna comunitat de jueus, com la de Cervera, hi hagué un augment de població ocasionat, sens dubte, per l'arribada de jueus procedents de les aljames extingides.

A la Corona d'Aragó, els monarques prengueren una sèrie de mesures destinades, en teoria, a castigar les persones que havien participat en els avalots o els havien afavorit i a compensar els jueus perjudicats pels saquejos i els robatoris. A la pràctica, però, sembla que no tots aquests objectius es compliren. Al volum notarial esmentat, hem localitzat dotze documents —gairebé tots són èpoques— que fan referència a aquests esdeveniments, dels quals adjuntem la transcripció.³

Són textos que contenen intervencions protagonitzades, especialment, per Berenguer de Cortilles, un mercader de Saragossa que, durant aquells anys, és mencionat com a conseller i tresorer de la reina Violant i receptor general dels diners provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus. També hi són esmentats Andreu Dener, ciutadà de Barcelona i comissari del rei Joan I en els fets dels avalots; Jaume Pastor, ciutadà de Barcelona i lloctinent del procurador reial a l'illa de Mallorca per raó dels avalots; Francesc de Sant Dionís, conseller del rei; Joan Climent, de la tresoreria del rei; Pere del Coll, algtzmir del governador de Catalunya; Joan del Vall, cambrer del rei; Francesc Vinyoles, habitant de Cardona; Pere Roure, de la tresoreria del rei; el cavaller Francesc d'Aranda; els jueus Hasday Creques i Bonafós de la Cavalleria, els quals, en aquell temps, vivien a Saragossa; Antoni Estaper, porter del rei; Mateu de Loscos, lloctinent del procurador reial a Mallorca, i Bernat de Puigdangoles, porter del rei a Mallorca.

3. Els textos continguts en un llibre de comptes de Berenguer de Cortilles que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó —RP, MR, Suplement 1056 (agraïm al senyor Jaume Riera i Sans la notícia de l'existència d'aquest volum)— i, potser també, un extens document, datat el dia 13 de juliol de 1395, que tracta sobre la cessió dels fossars de la muntanya de Montjuïc de Barcelona i que es troba en un altre llibre de l'esmentat notari Jaume de Corts (ACSG, FN, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Vendes*, 1394-1400, f. 171r-175r) podrien complementar els documents transcrits que aquí oferim. Alguns d'aquests documents del notari Jaume de Corts van ser estudiats per Agustí Duran (Agustí DURAN SANPERE i Josep Maria MILLÀS VALLICROSA, «Una necrópolis judaica en el Montjuich de Barcelona», *Sefarad*, 7 (1947), p. 231-259) i comentats, posteriorment, per altres autors.

Totes aquestes persones les trobem, doncs, intervenint en els afers relacionats amb els avalots, especialment els ocorreguts a l'illa de Mallorca, les ciutats de Girona i Barcelona i les vegueries de Lleida, Cervera, Montblanc i Tarragona.

Textos documentals⁴

1

1394, abril, 15. València

Berenguer de Cortilles, ciutadà de Saragossa, tresorer de la reina, reconeix que Andreu Dener, ciutadà de Barcelona, comissari del rei en els fets dels avalots contra els jueus, li ha donat 860 florins d'or d'Aragó distribuïts en tres pagaments.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 179v.⁵

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles,^a civis Cesarauguste, thesaurarius illustrissime domine regine Aragonum, confiteor et recognosco vobis Andree Denario,^b civi Barchinone, comissario per illustrissimum dominum regem Aragonum in factis insultuum contra Iudeos secutorum et imbitionum deferendi arma specialiter diputato et assignato, quod dedistis, solvistis, tradidistis et deliberastis michi de peccunia que ad manus vestras ratione comissionis provenit octingentos sexaginta fflorenos auri de Aragonia in hunc modum: Scilicet centum sexaginta fflorenos auri quos nomine vestro et pro vobis michi tradidit seu obligavit se solvere Bartholomeus Magistri^c ratione cuiusdam emptionis per ipsum facte de sinagoga^d Iudeorum^e Ville Ffranche Penitensis. Item, ex alia parte, trescentos fflorenos auri quos de mei

4. En la transcripció dels documents s'han seguit els criteris següents: S'han desenvolupat les abreviatures. S'ha puntuat el text. S'han regularitzat les majúscules i minúscules (entre els mots que van amb majúscula inicial, s'hi han inclòs els gentilicis). S'ha distingit entre *u* i *v* segons el seu valor com a vocal o com a consonant. S'han transcrit *i* i *j* per *i*. S'han escrit en versaletes els nombres en xifres romanes i s'han eliminat els punts que els emmarquen.

5. Els documents transcrits no es troben ordenats cronològicament en el volum notarial.

voluntate et pro me solvistis et tradidistis venerabili Berengario de Coll, civi llerdensis. Item, ex alia parte, quadringentos fflorenos auri quos dedistis et tradidistis pro me et nomine meo ac de mea voluntate Ffrancisco Vinyoles, servitori meo in villa Cervarie. Que quidem peccunie quantitates, summam predictorum octingentorum sexaginta fflorenorum attingentes, fuerunt per me posite in compoto datarum et receptarum per me facto de emolumentis dictorum insultuum, videlicet in tribus partitis dicti compoti. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predicte peccunie in modum predictum non habite, non numerate et non recepte et doli, facio inde vobis inde fieri presens apoche instrumentum in testimonium premissorum per infra scriptum notarium. Actum est hoc Valentie, xv^a die aprilis anno a nativitate Domini m^o ccc^o nonagesimo quarto. Sig+num Berengarii de Cortilles,^f thesaurarii predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Petrus Riera, de thesauraria domini regis, et Bonanatus Pascual, de camera domine regine.^g

a. *Al manuscrit, Cortielles.*   b. *Al manuscrit, Denarii.*   c. Bartholomeus Magistri, *interlineat.*   d. *Al manuscrit, sinoga.*   e. Iudeorum, *interlineat.*   f. *Al manuscrit, Cortielles.*   g. *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

2

1394, setembre, 25. Barcelona

Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina i receptor general dels diners provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, reconeix que Jaume Pastor, ciutadà de Barcelona, lloctinent del procurador reial a l'illa de Mallorca per raó dels avalots contra els jueus d'aquesta illa ocorreguts l'any 1391, li ha donat 100 florins d'or de Mallorca.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 68r.⁶

6. Aquest document es troba publicat en: Josep M. LLOBET I PORTELLA, «Documents medievals sobre Mallorca a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera», *Randa*, 58 (2007), p. 41-42.

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles, consiliarius et thesaurarius illustrissime domine regine Aragonum, receptor generalis peccuniarum provenientium ex insultibus et avalotis sequitis contra Iudeos,^a confiteor et recognosco vobis venerabili Iacobo Pastoris, civi Barchinone, locumtenenti procuratoris regii in insula Maioricarum ratione insultuum et avalotorum contra Iudeos dicte insule in anno xc^o primo secutorum, presenti, quod de peccunia que ad manus vestras pervenit occasione dictorum insultuum et avalotorum solvistis et tradidistis michi centum fflorenos auri Maioricarum, hoc videlicet modo, quod illos de mei voluntate^b dedistis et tradidistis honorabili et circumspecto Anthonio Begudani, legum doctori, civitatis Gerunde. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predictae peccunie non numerate et in modum predictum non habite et non recepte et doli, ffacio vobis inde^c fieri presens apoche instrumentum per notarium infra scriptum. Actum est hoc Barchinone, xxv^a die septembris anno a nativitate Domini m^o ccc^o xc^o iiii^o. Sig+num Berengarii de Cortilles predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabilis Petrus Riera, de thesauraria, et Stefanus Salvatoris, cubicularius domini regis.^d

a. receptor generalis peccuniarum provenientium ex insultibus et avalotis sequitis contra Iudeos, *interlineat.* *b.* de mei voluntate, *interlineat.* *c.* inde, *interlineat.* *d.* *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

3

1394, octubre, 24. Barcelona

Francesc de Sant Dionís, conseller del rei, reconeix que Berenguer de Cortilles, tresorer de la reina, li ha donat 25 florins d'or d'Aragó per raó dels treballs en què va estar ocupat quan va fer processos i inquisicions sobre els delats dels avalots contra els jueus de la ciutat de Girona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 122r-v.

In civitate Barchinone, xxiiii^a die octobris anno a nativitate Domini m^o ccc^o xc^o quarto.

Sit omnibus notum quod ego Ffrancischus de Sancto Dionisio, consiliarius domini regis, confiteor et recognosco vobis honorabili Berengario de Cortilles, thesaurario domine regine, presenti, et vestris quod in solutum et satisfactionem illorum octo mille sexcentorum quadraginta solidorum barchinonensium michi per curiam dicti domini regis debitorum cum albarano scriptoris rationis domus dicti domini regis huiusmodi seriey: «A l'honrat en Julià Garrius, tresorer del senyor rey. De part d'en Johan Garrius, scriva de ració de casa del dit senyor, ffas-vos saber que en Ffrancesch de Sant Dionís, conseller del senyor rey, és degut per quitació sua de IIII vegades a les quals ordinàriament és scrit en ració. És a saber, del primer dia del mes de juliol de l'any passat M CCC XC que començà a servir la cort del dit senyor rey tro per tot lo derrer dia del mes d'agost de l'any dejús scrit, que són XXXVII mesos, dels quals li abat que és stat absent de la cort per sos affers I mes. E axí romanen que li són deguts XXXVI mesos, los quals contínuament és estat per affers de vostre ofici, segons vostres certificacions sagellades ab vostre sagell, les quals jo he enfilades. E ha tengudes les vegades que per ordinació del dit senyor deu tenir, qui, a rahó de II sous per cascuna d'aquelles lo dia, fan octo mille sexcenti quadraginta solidos barchinonenses. Scrit en Barchinona, derrer dia del mes d'agost, anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o tertio», solvistis et tradidistis michi et ego a vobis habui et recepi viginti quinque fflorenos auri de Aragonia, ratione laborum quas sustinui in facendo processus et inquisitiones contra delatos de insultibus, avalotis et concitationibus factis et sequitis contra Iudeos civitatis Gerunde. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predicte peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri presens apoche instrumentum in testimonium premissorum. Est tamen sciendum quod dicti viginti quinque floreni sunt scripti pro deductis in dorso dicti albarani quod pro cautela curie restituo quo ad dictos xxv florenos auri post unam deductionem, summam ducentorum quinquaginta solidorum barchinonensium attingentem, in^a ibi tamen modo apositam seu scriptam. Actum est hoc Barchinone, XXIIII^a die octobris anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o IIII°. Sig+num Ffrancischi de Sancto Dionisio predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Iohannes de Casanova, presbiter, benefficiatus in sede, et Arnaldus Baró, mercator Barchinone.^b

a. attingentem, in, *interlineat*.

b. *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

1394, novembre, 14. Barcelona

Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina i receptor general dels diners provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, reconeix que Joan Climent, de la tresoreria del rei, li ha donat 90 florins d'or d'Aragó provinents dels diners recollits a les vegueries de Lleida, Cervera, Montblanc i Tarragona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 62r.

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles, consiliarius et thesaurarius illustrissime domine regine procuratorque et generalis receptor per illustrissimos dominos regem et reginam in factis insultuum et avatorum contra alias ludeorum domini dicti domini regis in anno proxime preterito^a xc^o primo secutorum, cum publico instrumento sigillis pendentibus dictorum dominorum sigillato, specialiter constitutus et assignatus, confiteor et recognosco vobis venerabili Iohanni Climent, de thesauraria eiusdem domini regis, presenti, et vestris quod de peccuniis per vos receptis vigore cuiusdem comissionis vobis facte ratione dictorum insultuum in vicariis Ilerde, Cervarie, Montis Albi et Terrachone dedistis et tradidistis michi et ego a vobis habui et recepi nonaginta florenos auri de Aragonia, quos posui in recepta meorum compotorum dictorum insultuum.^b Et ideo, renuntiando omni exceptioni predicte peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri presens apoche instrumentum in premissorum testimonium per notarium infra scriptum. Quod est actum Barchinone, XIII^a die novembris anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quarto. Sig+num Berengarii de Cortilles predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabilis Petrus Riera, de thesauraria domini regis, et Arnaldus de Alosio, mercator et civis Barchinone.^c

a. proxime preterito, *interlineat.*   *b.* quos posui in recepta meorum compotorum dictorum insultuum, *interlineat.*   *c.* *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

5

1394, novembre, 14. Barcelona

Joan Climent, de la tresoreria del rei, reconeix que Berenguer de Cortilles, tresorer de la reina i procurador i receptor general dels diners provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, li ha donat 990 sous barcelonesos, els quals són pels treballs que ha tingut per portar a terme la comissió relacionada amb els avalots ocorreguts a les vegueries de Lleida, Cervera, Montblanc i Tarragona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 62r-v.

Sit omnibus notum quod ego Iohannes Climent, de thesauraria domini regis, confiteor et recognosco vobis honorabili Berengario de Cortilles, thesaurario domine regine, procuratori et generali receptori in factis insultuum et avalorum contra alias Iudeorum domini dicti domini regis in anno xc° primo proxime preterito secutorum, per dictos^a duos regem et reginam constituto et diputato, quod in solutum pro rata illorum mille sexcentorum viginti solidorum michi per curiam dicti domini regis debitorum ratione mee quitationis cum albarano scriptoris portionis domus dicti domini regis scripto ante ultima die februaryi anno a nativitate Domini m° ccc° lxxxx° tertio dedistis et solvistis michi nongentos nonaginta solidos barchinonenses, qui fuerunt michi soluti respectu laborum per me sustentorum ratione cuiusdam comissionis michi per dictum dominum regem super dictis factis insultuum in vicariis Ilerde, Cervarie, Montis Albi et Terrachone anno proxime lapso facte. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predicte peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri per notarium infra scriptum presens apoche instrumentum de soluto. Est tamen sciendum quod dicti nongenti nonaginta solidi sunt scripti pro deductis manu subscripti notarii^b in dorso dicti albarani ubi nulla deductio scripta erat seu apposita preter hanc. Quod est actum Barchinone, xiiii^a die novembris anno a nativitate Domini m° ccc° xc° quarto. Sig+num Iohannis Climent predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabilis Petrus Riera, de thesauraria domini regis, et Arnaldus de Alosio, mercator et civis Barchinone.^c

a. dictos, *interlineat.*   *b.* manu subscripti notarii, *interlineat.*   *c.* *Hi ha nombroses paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

6

1394, desembre, 20. Barcelona

Pere del Coll, algtzuir del governador de Catalunya, reconeix que Berenguer de Cortilles, tresorer de la reina, li ha donat 40 florins d'or d'Aragó per raó dels treballs en què va estar ocupat a conseqüència dels avalots contra els jueus del call vell de Barcelona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 123r.

In dicta civitate Barchinone, xx^a die decembris anno predicto.

Sit omnibus notum quod ego Petrus dez Coll, algtzirius gubernatoris Cathalonie, confiteor et recognosco vobis venerabili Berengario de Cortilles, illustrissime domine regine thesaurario, quod solvistis michi et ego a vobis habui et recepi quadraginta florenos auri de Aragonia ratione laborum per me sustentorum in facto insultuum et invasionum calli olim iudahici Barchinone, qui die infra scripta^a fuerunt deducti in dorso cuiusdam albarani scriptoris rationis domus domini regis scripto in Muroveteri ultima die mensis madii anno infra scripto, cum quo michi debentur quingenti triginta quinque solidi barchinonenses ratione mee quitationis, in quo nulla deductio scripta erat seu aposita, predicti hanc manu notarii huiusmodi apocam conficientis. Et ideo, renuntiando exceptioni peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri per notarium subscriptum presens apoce instrumentum in premissorum testimonium. Actum est hoc Barchinone, xx^a die decembris anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quarto. Sig+num Petri dez Coll predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Anthonius Rexach, de thesauraria domine regine, et Iohannes Masó, de thesauraria domini regis.^b

a. die infra scripta, *interlineat*.
tres línies verticals.

b. *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document,*

1395, febrer, 19. Barcelona

Joan del Vall, cambrer del rei, reconeix que Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina, com a receptor general de tots els emoluments provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, li ha donat, mitjançant Jaume Pastor, de la tresoreria del rei, 50 florins d'or d'Aragó per alguns treballs relacionats amb els esmentats avalots que ell ha realitzat.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 147r-v.

Sit omnibus notum quod ego Iohannes de Vallo, camerarius domini regis, confiteor et recognosco vobis venerabili Berengario de Cortilles, consiliario et thesaurario domine regine, tanquam^a receptori generali omnium emolumentorum provenientium ex insultibus et avalotis sequitis contra Iudeos totius domini dicti domini regis, et vestris quod in solutum et satisfactionem illorum quingentorum florenorum auri de Aragonia michi per dictum dominum regem datorum cum eius littera tenore sequentis: «Nos Iohannes, Dei gratia reg Aragonum, Valentie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, in aliqualem remunerationem servitiorum per vos fidelem camerarium nostrum Iohannem de Vallo, filium Petri de Vallo, quondam, nobis diversimode impensorum in que impendere non definitis continue prompto corde periculis persone vestre non vitatis quingentos florenos auri de Aragonia tanquam benemerito et condigno serie cum presenti vobis ducimus concedendos. Mandantes per eandem fidei consiliario et thesaurario nostro Iuliano Garrius quatenus de peccunia curie nostre que penes eum est vel erit dictos quingentos florenos vobis dicto Iohanni de Vallo vel cui volueritis loco vestri tribuat et exsolvat. Et facta solutione presentem a vobis recuperet cum apocha de soluto. In cuius rei testimonium hanc vobis fieri iussimus nostro sigillo secreto munitam. Datum Barchinone, xxix^a die ianuarii anno a nativitate Domini m^o ccc^o nonagesimo quinto. Rex Iohannes», solvistis et tradidistis michi et ego a vobis habui et recepi per manus venerabili Iacobi Pastoris, de thesauraria dicti domini regis, quinquaginta florenos auri de Aragonia qui michi soluti fuerunt per eundem Iacobum mandato vestri in civitate Maioricarum, videlicet in anno Domini m^o ccc^o xc^o secundo, respectu nonnullorum laborum per me sustentorum circa negotia dictorum

insultuum. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predictae peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli, facio inde vobis fieri presentem apocham de soluto in testimonium premissorum. Qui quidem quinquaginta floreni auri fuerunt scripti pro deductis in dorso preinserte litere post unam deductionem, summam^b octuaginta solidorum et quatuor denariorum barchinonensium attingentem, manu notarii huiusmodi apocham conficientis. Actum est hoc Barchinone XVIII^a die februarii anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quinto. Sig+num Iohannis de Vallo predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Guillemus Cardona, de thesauraria, et Domenicus Petri Cosida, de domo domini regis.^c

a. tanquam, *interlineat.*   *b.* summam, *interlineat.*   *c.* Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.

8

1395, febrer, 25. Barcelona

Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina i receptor general dels emoluments provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, reconeix que Jaume Pastor, de la tresoreria del rei, li ha donat 50 florins d'or d'Aragó, els quals, de part seva, els ha lliurat a Joan del Vall, cambrer del rei.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 148r.

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles, consiliarius et thesaurarius domine regine receptorque generalis per dominos regem et reginam specialiter constitutus super emolumentis provenientibus seu que iam provenerunt ex insultibus et avalotis contra Iudeos domini dicti domini regis in anno M^o CCC^o XC^o secundo sequitis, confiteor et recognosco vobis venerabili Iacobo Pastoris, de thesauraria dicti domini regis, et vestris quod solvistis michi et ego a vobis habui et recepi quinquaginta florenos auri de Aragonia, hoc videlicet modo quod illos de voluntate mea tradidistis venerabili Iohanni de Vallo, camerario eiusdem domini, de peccuniis que ad manus vestras pre-

via de causa pervenerunt anno predicto in civitate et regno Maioricarum, in quibus vos commissarius regius fuistis. Et ideo, renuntiando omni exceptioni predictae, peccunie in modum predictum non habite, non numerate et non recepte et doli, facio inde vobis fieri per notarium infra scriptum presens apoche instrumentum in premissorum testimonium. Actum est hoc Barchinone, xxv^a die februarii anno a nativitate Domini m^o ccc^o xc^o quinto. Sig+num Berengarii de Cortilles predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Guillemus de Soldevila et Raymundus Ferrarii, ville de Çarreal.^a

a. Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.

9

1395, març, 12. Barcelona

Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina, ciutadà de Saragossa, receptor general dels emoluments provinents de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus, reconeix que Francesc Vinyoles, habitant de Cardona, li ha donat 200 florins d'or d'Aragó, els quals han estat lliurats, de part seva, a Pere Roure, de la tresoreria del rei.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 61v.

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles, illustrissime domine regine consiliarius et thesaurarius, civis Cesarauguste receptorque generalis per illustrissimos dominos regem et reginam specialiter constitutus super emolumentis provenientius seu que iam provenerunt ex insultibus et avalotis contra Iudeos domini dicti domini regis in anno m^o ccc^o xc^o primo proxime preterito sequitis, confiteor et recognosco vobis Francisco Vinyoles, habitatori ville Cardone, presenti, et vestris quod solvistis et tradidistis michi et ego a vobis habui et recepi ducentos florenos auri de Aragonia, hoc videlicet modo, quos illos de mei voluntate tradidistis venerabili Petro Roure, de thesauraria dicti domini regis, quoque de peccuniis que ad manus vestras previa de causa provenerunt in villa Perpeniani in qua vos commissarius regius fuistis. Et ideo, renuntiando exceptioni predictae, peccunie non numerate et in mo-

dum predictum non habite et non recepte et doli, in testimonium premissorum facio vobis fieri presens apoche instrumentum de soluto per notarium infra scriptum. Actum est hoc Barchinone, XII^a die martii anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quinto. Sig+num Berengarii de Cortilles predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabilis Anthonius Rexach, de thesauraria domine regine, et Ffrancischus Morral, civis Barchinone.^a

a. Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.

10

1395, juliol, 13. Barcelona

Francesc d'Aranda, cavaller, nomena procuradors seus Hasday Cresques i Bonafós de la Cavalleria, jueus que actualment viuen a Saragossa, perquè portin a terme determinades actuacions relacionades amb els fossars que els jueus tenen a la muntanya de Montjuïc de Barcelona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 105r-106r.

In civitate Barchinone, XIII^a die iulii anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o v^o.

Noverint universi quo ego Ffranciscus d'Aranda, miles, gratis et ex certa scientia, constituo et ordino vos magistrum Adzay Cresques, presentem et onus huismodi procurationis in vos sponte suscipientem,^a et Bonafós de la Cavallaria, absentem tanquam presentem, Iudeos nunc comorantes in civitate Cesarauguste, certos et speciales ac etiam generales procuratores meos et quemlibet vestrum in solidum, ita quod occupantis conditio potior non existat sed quod per unum vestrum inceptum fuerit per alium prosequi mediari, terminari valeat et finiri, ad adipiscendum et recipiendum pro me, vice et nomine meis, possessionem corporalem seu quasi adeptamque penes vos retinendum de tota illa terra et lapidibus ibi integris existentibus qualis et quanta olim aliama Iudeorum civitate Barchinone et eius singulares pro fossariis veteri et novo habebant, tenebant et possidebant in Monte Iudahico dicte civitate, quam venerabilis Berengarius de Cortilles, domine regine con-

siliarius et thesaurarius, tanquam procurator et nomine procuratorio dominorum regis et regine, quibus certis titulis predictam pertinebant et spectabant, michi stabilivit et in emphiteosim dedit et concessit, ad certum censum et pro certa intrata, cum instrumento recepto per notarium infra scriptum die et anno infra scriptis, prout in eo latius continetur, de ipsaque possessione. Cum eam meo nomine adeptus fuerit publicum instrumentum fieri faciendum, petendum et obtinendum,^b constituo inquam vos procuratores meos ad dandum licentiam quibuscumque Iudeis quibus volueritis corpora mortuorum Iudeorum sepelliendi gratis et cum pecunia, prout vobis videbitur, necnon ad locandum, permutandum, vendendum, stabiliendum seu in emphiteosim dandum et alias quovis modo alienandum dictam terram olim fossariorum predictorum cum omnibus suis iuribus et pertinentiis illi vel illis personis laicis^c seu ecclesiasticis, personis tamen exceptis et pro illo pretio seu pretiis ac intrata seu intratis pro quo vel quibus melius convenire poteritis et aliter omnia simul vel dimisum impignorandum et obligandum ut^d vobis videbitur faciendum, salvo tamen dictis dominis regi et regine et successoribus eorum censu et aliis contentis in dicto instrumento^e stabilimenti predicti per dictum Berengarium de Cortilles de predictis michi facti, et emptorem seu emptores ac stabilitores predicte terre in possessionem corporalem seu quasi ponendum et inducendum de evictione pro contractibus propriis et non aliter cavendum et bona mea, pro ipsa evictione tamen obligandum et instrumenta venditionum, stabilimentorum et in emphiteosim dationum et possessionum ac alia necessaria, cum omnibus clausulis renuntiationibus, obligationibus et cautelis, pro contractibus propriis tamen faciendum et firmandum et omnia alia in contractibus empti et venditi ac stabilimenti et aliorum quorumcumque contractuum per vos initorum^f necessaria et opportuna faciendum. Necnon do et concedo vobis facultatem habendi fidem de pretio si contingat per vos alienari pretiumque seu pretia ac intratas seu intratas pro quo vel quibus predicta vendita seu stabilita aut in emphiteosim data fuerint recipiendum et habendum, apocham et apochas de recepto faciendum et firmandum quecumque instrumenta pro predictis facientia per quasvis personas detineantur petendum, habendum et recipiendum et salaria pro ipsis necessaria exsolvendum. Item [*segueixen diverses clàusules d'estil*]. Quod est actum Barchinone, XIII^a die iulii anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quinto. Sig^onum Ffrancisci d'Aranda predicti, qui hec laudo, concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Arnaldus Baró, mercator, civis Barchinone, et Michael Muntaner, oriundus civitatis Cesarauguste.^g

a. et onus huiusmodi procurationis in vos sponte suscipientem, *interlineat.* *b.* et obtinendum, *interlineat.* *c.* *Al manuscrit*, ecclesiasticis. *d.* aliter omnia simul vel dimissum impignorandum et obligandum ut, *interlineat.* *e.* instrumento, *interlineat.* *f.* et aliorum quorumcumque contractuum per vos initorum, *interlineat.* *g.* *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

11

1395, juliol, 21. Barcelona

Antoni Estaper, porter del rei, reconeix que Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina, li ha donat 252 sous barcelonesos, que són l'import del seu salari corresponent a trenta-sis dies que va viatjar pel regne d'Aragó demanant diners a les aljames de jueus d'aquest regne per comprar fossars a la muntanya de Montjuïc per a la nova aljama de jueus de Barcelona.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 101v.

In civitate Barchinone, XXI^a die iulii anno predicto.

Sit omnibus notum quod ego Anthonius Staper, portarius domini regis, confiteor et recognosco vobis honorabili Berengario de Cortilles, illustrissime domine regine consiliario et thesaurario, quod solvistis michi et ego a vobis habui et recepi ducentos quinquaginta duos solidos barchinonenses ratione salarii michi pertinentis de triginta sex diebus quibus vacavii in regno Aragonum, qui currere inceperunt XI^a die martii proxime transacti, qua die a civitate Barchinone recessi cum litteris credentie directis aliamis Iudeorum dicti regni que sunt dicte domine regine pro faciendo demandas ipsis aliamis ex parte eiusdem domine regine pro emendo fossaria Montis Iudahici ad opus aliame noviter construende in civitate Barchinone, ad rationem septem solidorum pro die qualibet. Et ideo, renuntiando exceptioni peccunie predictae non numerate, non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri presens apoche instrumentum in premissorum testimonium per infra scriptum notarium. Actum est hoc Barchinone, XXI^a die iulii anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o quinto. Sig+num Anthonii Staper predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Dominicus Petri Cosida, scriptor, civitate Cesarau-guste, et Petrus de Maença, notarius, civitate Turoli,^a qui moratur cum Be-rengario de Lagostera, de officio magistri rationalis curie domini regis.^b

a. civitate Turoli, *interlineat.*   *b.* *Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.*

12

1395, juliol, 24. Barcelona

Berenguer de Cortilles, conseller i tresorer de la reina, reconeix que Mateu de Loscos, lloctinent del procurador reial a Mallorca i substitut de Jaume Pastor, de la tresoreria del rei, li ha donat 20 florins d'or d'Aragó encunyats a Mallorca, els quals han estat lliurats, de part seva, a Bernat de Puigdangoles, porter del rei a Mallorca. Una part dels 20 florins provenen de les actuacions portades a terme a conseqüència dels avalots contra els jueus de l'antic call de Mallorca.

ACSG, Cervera, Fons Notarial, Barcelona, 1, Jaume de Corts, *Llibre*, 1394-1396, f. 98v-99r.

In civitate Barchinone, xxiiii^a die iulii anno predicto.

Sit omnibus notum quod ego Berengarius de Cortilles, illustrissime domi-ne regine consiliarius et thesaurarius, confiteor et recognosco vobis venerabili Matheo de Loscos, locumtenenti procuratoris regii Maioricarum et substitu-to ad certos actus per venerabilem Iacobum Pastoris, de thesauraria domini regis, commissarium regium ad subscriptum deputatum, quod de parte michi contingente in pecunia que pervenit seu perveniet vestri ad manus, tam ex diversis debitis conversorum et Iudeorum aliame olim civitate Maioricarum sub certis pactis curie regie confiscatis quod illis quatuor solidis pro libra per dictos conversos dicto domino regi concessis ex seu de debitis usurariis eis in Maioricarum debitis, quam aliis rationibus sive causis ex insultibus calli olim iudahici Maioricarum resultantibus, solvistis et tradidistis michi et ego a vo-bis habui et recepi viginti florenos auri de Aragonia de cuneis Maioricarum, valentes ad rationem xv^{cm} solidorum Maioricarum minorum quindecim li-bras dicte monete, quas de voluntate mea tradidistis Bernardo de Puigdango-les, portario domini regis in civitate Maioricarum, quo dictus portarius inerat

pro negotiis curie dicte domine regine. Et ideo, renuntiando exceptioni pecunie non numerate et per modum predictum non habite et non recepte et doli, ffacio inde vobis fieri presens apoche instrumentum in premissorum testimonium. Actum est hoc Barchinone, xxiiii^a die iulii anno a nativitate Domini m^o ccc^o xc^a quinto. Sig+num Berengarii de Cortilles predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Petrus Segarra et Arnaldus Çabastida, de thesauraria domine regine.^a

a. Hi ha algunes paraules ratllades. Sobre el document, tres línies verticals.